

Ключевые слова: понятие, лингвистическое понятие, научное понятие, учебное понятие, термин, формулирование понятия.

SUMMARY

Ziyadinova R. Peculiarities of formation of linguistic concepts in primary school pupils.

The article is devoted to the peculiarities of formation of such linguistic concepts in primary school pupils, as the formation of scientific concepts, the system of these concepts that is one of the main objectives of schooling in all its phases, and hence the question of finding the ways of their deep and lasting understanding have always been and remain relevant issues of pedagogical theory and practice.

The psychological-pedagogical and methodological literature on the research problem was studied and analyzed. The article defines the process of formation of scientific concepts and gives definitions of the notion «concept», reveals the relation of concepts and terms, points out two ways of formation of the concepts, distinguishes the differences between scientific and educational concepts.

The author reveals the methodological conditions that ensure the learning and formation of linguistic concepts: 1) providing an active mental activity of pupils; 2) focused effort on the development in children of linguistic relationship to words and sentences; 3) ensuring awareness of essential and nonessential attributes of the concept; 4) inclusion of a new concept to the previously studied system; 5) disclosure of the essence of language categories connection in the process of learning a new category; 6) a visual examination of the concept describes different views on the characteristics of the process of learning the concepts by the pupils, particularly stages of work on the formation of the concepts proposed by psychologist M. N. Shardakov.

The methodological steps to learning the concepts of primary school pupils are shown. In the conclusion the necessity of formation of linguistic concepts is proved and perspectives for further research and development of this problem are determined.

Therefore, solving the problem of formation of linguistic concepts in primary school pupils, it should be remembered that we are talking not about memorizing verbal definition or formulation of rules, but about the concept as a form of thought and knowledge, because only the knowledge of definitions, even supported by appropriate examples, does not indicate the formation of concepts.

Thus, to ensure a high level of linguistic concepts in pupils you need to know not only learning, but also the methods of its implementation and depending on the specific conditions and stage of learning select the most rational way of forming concepts.

Key words: concept, linguistic concept, scientific concept, concept of education, term, formation of concepts.

УДК 378.4

О. В. Ільченко

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ДЕФЕКТОЛОГА-ЛОГОПЕДА

У статті розглянуто навчально-педагогічну практику як найважливішу й необхідну ланку в системі педагогічної професіоналізації майбутнього дефектолога-логопеда. Професійна підготовка вчителя-логопеда має бути спрямована на майбутню професійну діяльність і мати фундаментальний, практико-орієнтований характер навчального матеріалу, методів, форм, видів контролю. Визначено

систему проходження навчально-педагогічної практики, у процесі якої формуються педагогічні вміння, що дає можливість готувати студентів до професійної педагогічної діяльності з дітьми з порушенням мовлення.

Ключові слова: професійна підготовка, компетентність, навчально-педагогічна практика, функції навчально-педагогічної практики, професійна діяльність, дефектолог-логопед, педагогічні вміння.

Постановка проблеми. Концепція модернізації освіти трактує основну мету професійної освіти як підготовку кваліфікованого, конкурентоспроможного, компетентного, відповідального працівника, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Високі вимоги сучасного суспільства до фахівців в умовах ринку праці та нових технологій активізують пошук шляхів і умов професійної підготовки, у тому числі й кадрів кваліфікованих учителів-логопедів.

Аналіз актуальних досліджень. Професійна підготовка логопедів стала об'єктом дослідження таких корекційних педагогів минулого, як В. Орфінская, О. Правдіна, Ф. Рау, М. Шкловській, та сучасності – Л. Волкова, В. Селіверстов, Т. Філічева, Н. Чевелева, Г. Чіркїна, С. Шаховска. Під час проведення досліджень автори зводять багатофакторний процес професійного становлення майбутнього вчителя-логопеда до озброєння його впорядкованою сукупністю знань, умінь та навичок, тим самим зачіпаючи окремі аспекти розвитку професійної компетентності. По суті, відтворюються традиційні підходи і принципи в процесі підготовки майбутніх дефектологів-логопедів, у визначенні критеріїв оцінки готовності студентів, майбутніх логопедів, до майбутньої професійної діяльності.

Мета статті – розглянути навчально-педагогічну практику як найважливішу й необхідну ланку в системі педагогічної професіоналізації майбутнього дефектолога-логопеда.

Виклад основного матеріалу. Як підкреслює Л. Волкова, значення для ефективності роботи з корекції та профілактики порушень мовлення дітей має особистість педагога, який повинен бути глибоко компетентнішим і характеризуватися такими якостями, як: гуманістична переконаність, громадянська моральна зрілість; пізнавальна та педагогічна спрямованість; захопленість професією, любов до дітей; вимогливість до себе й оточуючих, справедливість, витримка й самокритичність; педагогічна творча уява та спостережливість; щирість, скромність, відповідальність, твердість і послідовність [3, 20]. В аспекті підвищення ефективності професійної освіти у ВНЗ вчені відзначають (Н. Чевелева, Г. Чіркїна, С. Шаховска) необхідність забезпечення індивідуальної зони творчого розвитку студента, що дозволяє йому цілісно опанувати професійну діяльність, ідентифікуватися з обраною професією, спираючись на свої індивідуальні якості та здібності.

Ключовим моментом у вирішенні цієї проблеми може стати виконання студентами професійної діяльності в межах педагогічної практики, що, з

одного боку, виступає для майбутніх фахівців освітнім ресурсом вищої школи, який сприяє активізації, розширення й доповнення академічних знань.

Навчально-педагогічна практика – найважливіша й необхідна ланка в системі педагогічної професіоналізації майбутнього дефектолога-логопеда. Вона є сполучною ланкою між теоретичним навчанням майбутніх дефектологів-логопедів і їх практичною професійною діяльністю, виконуючи такі функції: навчальну (актуалізація, поглиблення й розширення теоретичних знань, їх застосування у вирішенні конкретних педагогічних завдань, формування педагогічних умінь, навичок); розвивальну (розвиток пізнавальної та творчої активності майбутніх дефектологів-логопедів, розвиток їх педагогічного мислення); виховну (формування соціально активної особистості дефектолога-логопеда, наукового світогляду, стійкого інтересу й любові до професії); діагностичну (перевірка рівня професійної спрямованості майбутніх дефектологів-логопедів, ступеня професійної підготовленості та придатності до педагогічної діяльності).

Реалізація цих функцій навчально-педагогічної практики значною мірою впливає на формування у студентів готовності до взаємодії з дітьми з вадами мовного розвитку.

Навчально-педагогічна, виробнича практика студентів переконує, що педагогічний процес, орієнтований на засвоєння фундаментальних або прикладних знань, не готує майбутнього дефектолога-логопеда, здатного ефективно виконувати педагогічну діяльність.

Повноцінне здійснення майбутнім дефектологом-логопедом педагогічної діяльності після проходження педагогічної практики передбачає реалізацію всіх її компонентів: самостійну постановку педагогічних цілей і завдань; володіння широким спектром впливу на дітей; постійний самоконтроль за ходом і станом своєї педагогічної діяльності. Якщо один із компонентів педагогічної діяльності розвинений недостатньо, то можна говорити про деформацію педагогічної діяльності.

Усі види педагогічної діяльності мають названу структуру, хоча зміст кожного з компонентів є різним. Розглянемо їх докладніше.

Педагогічні цілі й завдання. Завдання задаються в певних умовах. Вони більш конкретні, ніж поняття мети. Сутність педагогічної діяльності полягає в тому, що студент-практикант ставить перед собою педагогічні цілі та завдання, беручи їх із педагогічних ситуації, а потім трансформує їх узавдання для дітей, що має стимулювати їх активність і викликати позитивні зміни в їх психічному розвитку. При цьому студенту-практиканту необхідно враховувати низку аспектів:

1. Завдання в найзагальнішому вигляді – це система, до якої обов'язково входять: предмет завдання, що знаходиться в початковому стані, і модель необхідного стану предмета задачі. Відповідно, в роботі дефектолога-логопеда педагогічна задача має включати характеристику

психічного розвитку до впливу логопеда (предмет педагогічного завдання) і бажані зміни в психічному розвитку дитини (модель необхідного стану). Це означає, що дефектологу-логопеду в процесі практики важливо чітко уявляти собі стан психічного розвитку до початку навчання і ті зміни, які бажано викликати в психіці дитини наприкінці певного етапу навчання. Тим часом відомо, що педагогічні завдання деколи ставляться студентом, виходячи з логіки розгортання навчального матеріалу, а не з аналізу можливостей і перспектив розвитку дитини.

2. Постановка педагогічного завдання студентом завжди має враховувати дитину як активного рівноправного співучасника навчально-виховного процесу, що має власну логіку поведінки. Практично завжди педагогічне завдання вчителя зазнає «довизначення» з боку дитини, залежно від її мотивації, рівня прагнень, або «перевизначення», тобто заміну завдання дефектолога на іншу, але власну [4, 43]. Ці процеси активного прийняття та переробки дітьми завдань логопеда важливо приймати як реальний факт зміни педагогічного завдання у свідомості дитини в залежності від її можливостей, а не розглядати це як непокору дитини вимогам учителя.

3. Рішення педагогічних завдань вимагає від практиканта негайних дій у педагогічній ситуації, а результат рішення буває відстрочений у часі, що ускладнює контроль за успішністю рішення визначених завдань, але не робить його в принципі неможливим.

Компетентність дефектолога-логопеда полягає в тому, щоб не втратити загальних педагогічних завдань і вміло конкретизувати їх залежно від умов. Крім того, стажер має справу з педагогічними завданнями, спрямованими на різні аспекти психічного розвитку дітей (навчальні, розвиваючі, виховні).

Рішення педагогічних завдань за Ю. Кулюткіним, Г. Сухобською проходить кілька етапів: а) аналітичний на етапі відбувається аналіз і оцінка ситуації, що склалась, і формулювання самого завдання, що підлягає вирішенню; б) конструктивний, на якому плануються спосіб вирішення поставленого завдання з урахуванням як змісту навчального матеріалу, так і діяльності й розвитку дітей у види діяльності залучаються діти; в) виконавчий етап, де у взаємодії з дітьми логопед реалізує свої дії [5, 141].

Таким чином, як стверджує А. Маркова, педагогічна діяльність починається не з мети, а з вихідного аналізу педагогічної ситуації [6, 68]. Практиканту важливо здійснювати всі етапи вирішення педагогічного завдання: визначення мети власних дій щодо психічного розвитку та корекції вад мовленнєвого розвитку дітей, передбачення кінцевого результату відповідних навчальних ситуацій, вибір і здійснення дій та оцінка результатів роботи. Саме в ході аналізу й осмислення педагогічних ситуацій практикант визначає педагогічні завдання під кутом зору педагогічного, психічного і корекційного розвитку дітей.

Зазначені особливості педагогічних цілей і завдань становлять перший компонент педагогічної діяльності. У педагогічному впливі дефектолога-логопеда на дитину можна визначити три групи: а) відбір, переробка та передача практикантом змісту навчального матеріалу (назвемо її групою впливу «чому вчити»); б) вивчення наявних можливостей дітей і нових рівнів їх психічного розвитку (група впливу «кого вчити»); в) вибір і застосування методів, форм, засобів впливу та їх комбінацій (група впливу «як вчити»).

Спільним для всіх впливів є те, що всі вони відбивають сутність засобів управління з боку педагога розвитком дітей.

У процесі навчально-педагогічної практики ми прагнемо сформулювати у практикантів такі групи педагогічних умінь.

1. Уміння побачити в педагогічній ситуації проблему й оформити її у вигляді педагогічних завдань; вміння при постановці педагогічного завдання орієнтуватися на дитину як на активного співучасника навчально-виховного процесу, який має власні мотиви і цілі; вміння вивчати й перетворювати педагогічну ситуацію; уміння конкретизувати педагогічні завдання в поетапні та оперативні, приймати оптимальне педагогічне рішення в умовах невизначеності, гнучко перебудовувати педагогічні цілі та завдання по мірі зміни педагогічної ситуації; уміння передбачати близькі та віддалені результати вирішення педагогічних завдань.

2. Педагогічні вміння, що становлять три підгрупи:

а) підгрупа «чому вчити»: вміння роботи зі змістом навчального матеріалу; здатність до педагогічної інтерпретації інформації, що надходить з газет, журналів; формування в дітей загальнонавчальних і спеціальних умінь і навичок, здійснення міжпредметних зв'язків тощо;

б) підгрупа «кого вчити»: уміння вивчати в дітей стан окремих психічних функцій і цілісних характеристик видів діяльності, навченості та вихованості дітей, реальні навчальні можливості дитини, розрізняти успішність і особистісні якості дітей; уміння виявляти не тільки наявний рівень, а й зону найближчого розвитку дітей, умови їх переходу від одного рівня розвитку на інший, передбачати можливі й урахувати типові труднощі дітей; уміння виходити з мотивації самих дітей під час планування та організації навчально-виховного процесу; уміння проектувати й формувати в дітей відсутні рівні діяльності; уміння дефектолога-логопеда розширювати поле для самоорганізації дітей;

в) підгрупа «як вчити»: уміння відбирати та застосовувати поєднання засобів і форм навчання та виховання, враховувати витрату сил і часу дітей і дорослого; вміння порівнювати та узагальнювати педагогічні ситуації, переносити педагогічні прийоми в інші ситуації та комбінувати їх, застосовувати диференційований та індивідуальний підхід до дітей, організувати їх самостійну навчальну діяльність; уміння знаходити

декілька способів вирішення одного педагогічного завдання, володіти варіативним педагогічним рішенням.

3. Уміння використовувати психолого-педагогічні знання та обізнаність із сучасного стану психології та педагогіки, передового педагогічного досвіду; вміння хронометрувати, фіксувати, реєструвати процеси і результати своєї праці; вміння співвідносити труднощі дітей із недоліками у своїй роботі; уміння бачити сильні та слабкі сторони своєї праці, оцінити свій індивідуальний стиль; аналізувати й узагальнювати власний досвід, співвідносити його з досвідом інших дефектологів-логопедів; уміння будувати плани розвитку своєї педагогічної діяльності.

Але на сьогодні для більшості студентів зберігається невідповідність теоретичних знань, одержуваних у ВНЗ, і готовності студента-логопеда до практичної педагогічної діяльності. Отже, треба використовувати таку систему навчально-педагогічного практико-орієнтованого процесу, яка дозволила б інтегрувати теоретичну і практичну підготовку.

Професійна підготовка вчителя-логопеда вже з молодших курсів вузівського навчання має бути спрямована на майбутню професійну діяльність і мати фундаментальний, практико-орієнтований характер навчального матеріалу, методів, форм, видів контролю.

На першому курсі ознайомча практика «Пропедефтична практика» здійснюється після вивчення предметів «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка», «Загальна психологія». Завдання практики: знайомство зі школами та іншими навчальними закладами міста й області, основними формами та методами навчально-виховної роботи та взаємодії з дітьми, у тому числі й із недоліками мовного розвитку. Наприкінці практики проходить конференція за підсумками педагогічної діяльності студентів.

На другому курсі ознайомлювально-педагогічна практика в освітніх закладах проводиться після вивчення курсів: «Спеціальна педагогіка», «Спеціальна психологія», «Загальна педагогіка». Завдання практики: знайомство з новими об'єктами соціальної сфери, технологією роботи залежно від об'єкта діяльності (школи-інтернати, спеціальні школи для дітей із порушенням мовлення тощо), спостереження за організацією взаємодії педагога з дітьми в таких установах.

На третьому курсі навчально-педагогічна практика проходить після вивчення курсів: «Педагогічні технології», «Теорія навчання і виховання» «Педагогічні системи виховання дітей із порушенням мовлення» тощо. Поряд із викладанням навчальних дисциплін, одним із завдань практики визначено включення студентів до технологічного процесу взаємодії з дітьми, які мають недоліки мовного розвитку. Практика проходить у дитячих садках, школах-інтернатах, спеціалізованих школах. Студенти знайомляться з основними формами та методами корекційно-виховної роботи з дітьми з вадами мовного розвитку.

На четвертому курсі навчально-виробнича практика має активно-діяльнісний характер і планується в різних напрямках. У межах роботи з дітьми студенти знайомляться з документацією, методами та технологіями педагогічної допомоги, корекції, адаптації різних груп дітей із вадами мовного розвитку в соціальному середовищі, вивчають основні проблеми та фактори недоліків у мовному розвитку дітей.

Виробнича практика є завершальним етапом із відпрацювання отриманих навичок і вмінь професійної діяльності відповідно до особистісно-професійних інтересів. У цей період практики у студента найбільш яскраво проявляються професійні якості особистості, що розвиваються в період навчання, що в цілому сприяє формуванню соціально-професійної компетентності особистості.

Виходячи з того, що формування вмінь можливе тільки під час діяльності, головним завданням при організації педагогічної практики є включення студентів до найбільш придатних для цього видів роботи.

Для більш цілеспрямованого включення студентів у практичну діяльність із дітьми, які мають недоліки мовного розвитку, ми пред'являємо студентам продуману систему завдань, в ході виконання яких вони вправляються в різних діях, що сприяють виробленню певних умінь і навичок, необхідних для педагогічно доцільної взаємодії з дітьми з порушенням мови.

Під час організації педагогічної практики ми вважаємо, що завдання мають відповідати діяльності зі здійснення процесу формування практичної готовності студентів до взаємодії з дітьми з порушеннями мовлення; зміст завдань складено з урахуванням об'єму знань і вмінь; у завданнях ураховано творчий характер виконуваних завдань.

Перший блок завдань передбачає формування комунікативних умінь на основі диференційованого підходу до дітей. Студентам пропонується провести фіксоване педагогічне спостереження за процесом спілкування вчителя, його вмінням бачити й виділяти дітей із порушенням мовлення. Пропонується оцінити результативність обраних учителем форм взаємодії з дітьми з порушенням мовлення, визначити адекватність комунікативного впливу педагога в цілому та продуктивність.

Потім студенти проводять спостереження та порівняльний аналіз спілкування з дітьми вчителів з різним статусом, педагогічним стажем і досвідом роботи. Відповідно, пропонується проаналізувати адекватність використання різних стилів спілкування в групах дітей з важкими порушеннями мовлення та з труднощами в навчанні. Вибір найбільш продуктивного стилю спілкування формує у студентів професійний підхід і професійну компетентність.

Далі пропонується скласти програму корекції комунікативності вчителів, за якими спостерігали. У ході заняття студенти заповнюють протокол комунікативності логопеда й дитини, причому студенту спочатку

задається алгоритм аналізу, що передбачає фіксацію суб'єкт-суб'єктності комунікації між учителем і дітьми з порушенням мовлення, природно, в зіставленні його зі спілкуванням із звичайними дітьми.

Далі студентам пропонується виявити глибину професійно-ціннісного ставлення до взаємодії з дітьми, що доставляють занепокоєння вчителю. Професійно-ціннісне ставлення виявляється за допомогою методик ранжування цінностей, соціометрії, спостереження.

Після досягнення певного рівня професійної компетентності завдання ускладнюються та студентам пропонується в процесі безпосереднього спілкування з дітьми з порушенням мовлення виявити особистий комунікаційний потенціал у спілкуванні з ними. Завдання, які пропонуються студентам, включають питання для аналізу, тести, стандартизоване інтерв'ю. У результаті виконання цього завдання студенти виявляють власні здібності слухати дитину до кінця, управляти своєю мімікою, регулювати особистісні способи емоційного реагування.

Відповідно до логіки ускладнення завдань, наступним завданням для студентів буде скласти програму комунікації в процесі заняття. Більш того, студенту пропонується за даною програмою провести його та проаналізувати з точки зору гнучкості входження в контакт з дітьми, завоювання ініціативи у спілкуванні, управління цим спілкуванням у ході заняття.

Особливе місце в системі завдань займає аналіз взаємовідносин «учитель-практикант». Усім студентам пропонується колективно заповнення анкет, які розкривають систему цих взаємин.

Пропонується також завдання на з'ясування в учителя ступеня значущості основних критеріїв педагогічної майстерності шляхом ранжування. Результати заносяться в таблицю. Вказується і своя думка про ступінь значимості цих критеріїв.

І, нарешті, студентам дається завдання опитати вчителів із метою з'ясування поширених, на їх погляд, причин конфліктів із дітьми. Колективно вони обробляють інформацію.

У результаті реалізації такого підходу до програми практики студенти не тільки опановують навички діагностики дітей із порушенням мови, методику корекційної роботи, а й встановлюють зворотний зв'язок у спілкуванні з дітьми та педагогами, учаться аналізувати й прогнозувати педагогічну діяльність, у результаті чого в них розвивається професійна мотивація, педагогічна рефлексія, формується соціально-професійна компетентність.

Виконання зазначених завдань дозволяє студентам, з одного боку, виявити типові помилки педагога в галузі комунікативної діяльності, встановити їх причини, намітити шляхи подолання зазначених помилок, з іншого боку – спостерігати реалізацію сформованих умінь і зробити висновки щодо особистих можливостей у галузі професійно-педагогічної

взаємодії. Така система практичної підготовки дає можливість реалізації творчого потенціалу студентів, необхідність свідомого використання своїх умінь, можливість поглиблення особистої мотиваційної основи, усвідомлення справжніх цінностей педагогічної праці.

Сказане дозволяє вважати, що педагогічна практика є системотворчим фактором формування професійної готовності студентів до педагогічної діяльності з дітьми з порушенням мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдуллина О. А., Загрязкіна Н.Н. Педагогическая практика студентов / О. А. Абдуллина, Н. Н. Загрязкіна. – М. : Просвещение, 1989. – 175 с.
2. Аслаева Р. Г. Формирование профессиональных навыков будущих учителей-логопедов в период прохождения практики / Р. Г. Аслаева, Р. М. Султанова, М. И. Туктарова / Серия «Учись быть логопедом», Вып. 1. – Уфа : Изд-во МГОПУ им. М. А. Шолохова, 2005. – 335 с.
3. Волкова Л. С. Кафедра логопедии им. А. И. Герцена: ее настоящее и проблемы будущего / Л. С. Волкова // Учитель-дефектолог: совр. проблемы подготовки и совершенствования работы / под ред. В. А. Лапшина, В. И. Селиверстова. – М., 1990. – С. 23–27.
4. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования / В. В. Давыдов. – М. : Педагогика, 1986. – 240 с.
5. Кулюткин Ю. Н. Психология обучения взрослых / Ю. Н. Кулюткин, Г. С. Сухобская. – М. : Просвещение, 1995. – 128 с.
6. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя / А. К. Маркова // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 55–63.

РЕЗЮМЕ

Ильченко О. В. Педагогическая практика как источник профессионального развития будущего дефектолога-логопеда.

В статье рассмотрена учебно-педагогическая практика как важнейшее и необходимое звено в системе педагогической профессионализации будущего дефектолога-логопеда. Профессиональная подготовка учителя-логопеда должна быть направлена на будущую профессиональную деятельность и иметь фундаментальный, практико-ориентированный характер учебного материала, методов, форм, видов контроля. Данная система прохождения учебно-педагогической практики в процессе которой формируются педагогические умения позволяет готовить студентов к профессиональной педагогической деятельности с детьми с нарушениями речи.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, компетентность, учебно-педагогическая практика, функции учебно-педагогической практики, профессиональная деятельность, дефектолог-логопед, педагогические умения.

SUMMARY

Il'chenko O. Teaching practice as a source of professional development of a future pathologist-speech therapist.

The concept of modernization of education interprets the main purpose of vocational education as the training of qualified, competitive, competent, responsible worker, ready to continuous professional development, social and professional mobility. The high demands of modern society to the specialists in labor market conditions and new technologies are intensifying their search for ways and conditions of professional training, including qualified personnel teachers-speech therapists.

The key moment in solving this problem may become professional activities of students within teaching practice which, on the one hand, provide for future specialists an educational resource of higher education, which promotes activation, expansion and completion of academic knowledge.

Educational practice is the most important and necessary element in the system of pedagogical professionalization of the future pathologist-speech therapist. It is the link between the theoretical training of future special education teachers-speech therapists and their practical professional activities by performing the following functions: training (actualization, deepening and expansion of theoretical knowledge and its application in solving specific pedagogical tasks, formation of pedagogical skills); developmental (cognitive and creative activity of the future pathologists -speech therapists, developing their pedagogical thinking); upbringing (formation of a socially active person of pathologist - speech therapist, research outlook, sustained interest and love for the profession); diagnostic (testing the level of professional orientation of future special education teachers-speech therapists, the degree of proficiency and suitability to teaching).

The implementation of these functions during educational practice significantly affects formation of the students' willingness to interact with children with impaired speech development.

Such a system of practical training enables the realization of creative potential of students, the need for a conscious use of their skills, broaden personal motivational basis, the realization of the true values of pedagogical work. This allows the author to assume that teaching practice is a system-developing factor in the formation of professional readiness of students to teaching children with speech disorders.

Key words: *professional training, competence, educational-pedagogical practice, functions of educational-pedagogical practice, professional activity, pathologist-speech therapist, pedagogical abilities.*

УДК 371.135:81/233

Л. І. Рубан

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядаються основні шляхи та методи формування орфографічної грамотності молодших школярів. Висвітлено завдання, які необхідно розв'язати, щоб навчити їх правилам правопису. З'ясовано сутність поняття орфографічної дії, яка включає орфографічну задачу та методiku її розв'язання. Визначено послідовність кроків у формуванні орфографічних умінь молодших школярів, починаючи від добору вправ, вибору форм і методів, уміння розпізнавати орфограму, відшукування правила її доведення та закріплення знань на практиці. Зазначено, що правильному виділенню орфограми сприятиме якісне опрацювання фонетичного, лексикологічного, словотвірного, граматичного матеріалу, а також розвинутого словника.

Ключові слова: *орфограма, орфографічне правило, орфографічна пильність, орфографічна грамотність, орфографічна дія, типи алгоритмів.*

Постановка проблеми. Увага школи до вироблення в учнів орфографічних навичок зумовлена соціальною функцією української мови: в писемному мовленні кожен громадянин повинен додержуватися